

RPW/43074/2019 N
Data: 2019-10-28

Dr hab. Anna Kostecka-Sadowa, prof. IJP PAN

Materiały Sekcji I

Instytut Języka Polskiego

Nauk Humanistycznych i Społecznych

Polskiej Akademii Nauk w Krakowie

Pracownia Etymologii i Geolingwistyki

al. Mickiewicza 31

31-120 Kraków

Recenzja osiągnięć naukowych, popularyzatorskich i organizacyjnych

dr Justyny Kobus

**ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w
dyscyplinie językoznawstwo**

**wykonana na zlecenie Dziekana Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej prof. dra hab.
Tomasza Mizerkiewicza z dnia 18. 09. 2019 r.**

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego Habilitantki

Recenzowanie dorobku naukowego, popularyzatorskiego i organizacyjnego dr Justyny Kobus, specjalistki w Pracowni Dialektologicznej UAM w Poznaniu, stanowi dla mnie prawdziwą przyjemność. Kandydatka do stopnia naukowego doktora habilitowanego, dzięki swojemu dorobkowi, jest już osobą rozpoznawalną w polskim środowisku językoznawczym.

Tytuł zawodowy magistra Pani Justyna Kobus uzyskała w roku 2005 na Wydziale Humanistycznym UAM w Poznaniu, po obronie pracy magisterskiej pt. *Słownictwo pola tematycznego PRACA w języku wsi Baranówko i Sowinki (gmina Mosina, powiat Poznań)*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jerzego Sierociuka (recenzent: prof. dr hab. Zdzisława Krążyńska). Bezpośrednio po studiach Habilitantka została zatrudniona w Zakładzie Dialektologii Polskiej UAM (obecnie Pracownia Dialektologii Polskiej). Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych otrzymała 4 lata później, w 2009 roku również na UAM w Poznaniu na podstawie rozprawy zatytułowanej *Zróznicowanie leksyki pola tematycznego PRACA NA ROLI w języku mieszkańców wybranych wsi wielkopolskich początku XXI wieku* pod kierunkiem wspomnianego już prof. dra hab. Jerzego Sierociuka (recenzenci: prof. dr hab. Henryk Nowak oraz prof. dr hab. Anna Kowalska).

Pani Justyna Kobus łączyła pracę naukową z obowiązkami archiwistyki i zarządzania dokumentami, dlatego dodatkowo w 2016 roku ukończyła studia podyplomowe z Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją na Wydziale Historycznym. Praca dyplomowa pt. *Archiwum Pracowni Dialektologicznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – historia, organizacja, działalność* została napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Ireny Mamczak-Gadkowskiej (recenzent: prof. dr hab. Krzysztof Strykowski).

2. Ocena osiągnięcia naukowego wymienionego w Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) (znowelizowanej w 2011 r.) oraz pozostałego opublikowanego dorobku naukowego, a także na podstawie **ROZPORZĄDZENIA** Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego Dz. U. nr 196, poz. 1165

Dr Justyna Kobus za swoje najpoważniejsze osiągnięcie naukowo-badawcze wskazała monografię zatytułowaną *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich*, która ukazała się w Poznaniu w 2019 roku, w serii: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Oceniając przedłożoną do oceny książkę w kontekście wcześniejszych prac Habilitantki, nie mam najmniejszych wątpliwości, iż monografia *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich* stanowi ukoronowanie dorobku naukowego Pani Justyny Kobus po uzyskaniu przez nią stopnia naukowego doktora. Wskazana praca Habilitantki jest monografią wpisującą się w nurt badań o zasięgu diachronicznym i synchronicznym. Ogromną wartością tej pracy jest materiał badawczy, pochodzący z różnorodnych źródeł, nie zawsze w pełni porównywalnych czasowo i terytorialnie. Wyjątkowy charakter tej monografii podkreśliła recenzentka opiniująca do druku prof. dr hab. Anna Kowalska, pisząc o niej, że „Dokonując wyboru tematu, autorka wykazała się niezwykłą odwagą wobec braku systematycznych badań terenowych (do jakich była przyzwyczajona przy pisaniu monografii leksykalnej). Wyniki jej poszukiwań pokazały jednak słuszność tego wyboru, podobnie jak ograniczenie badań do rzeczownika”.

Opis przyjętych metod badawczych zamieściła Habilitantka we *Wstępie* monografii, która składa się ponadto z trzech rozdziałów, *Zakończenia* oraz stosownej obudowy, czyli *Bibliografii* liczącej ponad 200 pozycji, spisu 48 tabel oraz indeksu zawierającego przykłady gwarowe znajdujące się w monografii.

We *Wstępie* Autorka omawia cel i metodologię pracy, prezentuje materiał badawczy. Rozdział pierwszy pt. *Dynamika form fleksyjnych w obrębie rodzaju gramatycznego* – poświęca zagadnieniu wariantywności rodzajowej rzeczowników oraz zjawisku zmiany rodzaju podczas wariacji rodzajowej, a także znanej kwestii opozycji rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego. W rozdziale drugim pt. *Ewolucja form gwarowych w kategorii przypadku* – Autorka opisała to, co wskazuje na dynamikę fleksji gwarowej w obrębie przypadku, odtworzyła przemiany zachodzące w systemie fleksyjnym. Na podstawie przeprowadzonych analiz zidentyfikowała te formy, które już wycofały się z systemu oraz będące w schyłkowej fazie aktywności. Są to dwa zasadnicze rozdziały recenzowanej pracy, pokazujące zmiany, jakie zaszły w mowie mieszkańców wielkopolskich wsi na przestrzeni pokoleń. Są one świadectwem dojrzałości naukowej i precyzji metodologicznej Autorki. Rozdziały te posiadają solidny fundament i obudowę, poświęcone zagadnieniu wariantywności rodzajowej rzeczowników oraz zjawisku zmiany rodzaju podczas odmiany i drugiego, opisują to, co wskazuje na dynamikę fleksji gwarowej o obrębie przypadku.

W rozdziale trzecim pt. *Przeobrażenia form fleksyjnych rzeczownika a jego liczba* Autorka podaje, że kategorie rodzaju, przypadku i liczby ściśle się ze sobą łączą, i nie można pisać o jednej bez związku z drugą. W tym rozdziale charakterystykę liczby uzupełnia o plurale tantum i przypisanej tej kategorii l mn. oraz o formach dualnych. Habilitantka po raz kolejny ujawniła też zmiany jakie zaszły na przestrzeni pokoleń w mowie mieszkańców wielkopolskich wsi, zaobserwowała zarówno wychodzenie pewnych form z użycia, jak i zmiany jakościowe.

W *Zakończeniu* Autorka zawarła wnioski ogólne i szereg refleksji dotyczących ewolucji gwarowego systemu gramatycznego, wytyczyła dalsze potrzeby badawcze w zakresie badań systemowych.

Reasumując, książkę dr Justyny Kobus pt. *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich* (Poznań 2019), przedstawioną tu w dużym skrócie i uproszczeniu, oceniam wysoko. Głównie – za historyczną wartość materiału badawczego, wyekscerpowanego z różnorodnych źródeł oraz ze względu na jasną i niezwykle staranną kompozycję zarówno poszczególnych rozdziałów, jak i całej książki. Dochodzi tu też niezwykle wnikliwość, drobiazgowość oraz wieloaspektowość prowadzonej analizy zawsze w oparciu o gruntowną znajomość literatury przedmiotu. Nowatorstwo metodologiczne świadczy o wszechstronnym opanowaniu warsztatu badawczego przez Habilitantkę. Zatem uważam, że monografia dr Justyny Kobus pt. *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich* (Poznań 2019) stanowi poważne osiągnięcie naukowo-badawcze, dlatego w pełni spełnia wymogi stawiane

tego typu pracom przy ubieganiu się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych.

3a. Ocena pozostałego opublikowanego dorobku naukowego Habilitantki

Oprócz omówionej wyżej książki pt. *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich* (Poznań 2019) dr Justyna Kobus ma w swoim dorobku naukowo-badawczym 34 publikacji, w tym 3 książki – publikacje monograficzne, 9 artykułów w czasopismach i 22 artykuły naukowe w pracach zbiorowych.

Dorobek naukowy dr Justyny Kobus po uzyskaniu przez Nią stopnia naukowego doktora zaczął systematycznie i w szybkim tempie narastać, co świadczy o pracowitości i dynamizmie naukowym Autorki. Część Jej dorobku naukowego opublikowana została w znanych i renomowanych czasopismach językoznawczych i pracach zbiorowych wydawnictw uniwersyteckich zarówno polskich („LingVaria”, „Slavia Occidentalis”, „Gwary Dziś” „Dialog pokoleń”, „Język w regionie, region w języku”), jak i zagranicznych (np. Діалектологічні студії (Lwów 2009, 2010, 2015, 2018) czy *Polen und Deutsche in Europa. Polacy i Niemcy w Europie*, pod red. Krzysztofa Trybusia / Michael Düring / Macieja Junkierta (Hrsg.), Berlin 2018).

W zainteresowaniach naukowych Habilitantki wyraźnie wyodrębnia się kilka kręgów tematycznych, którym Badaczka poświęciła swoje książki oraz artykuły naukowe.

Zasadniczy obszar działalności Pani Justyny Kobus to leksykologia gwarowa, zainteresowania te są kontynuacją jej wcześniejszych badań leksykalnych. W publikacjach dotyczących słownictwa gwarowego Autorka opisuje zmiany jakie zaszły w mowie Wielkopolan w czasie obejmującym trzy pokolenia. Skupia się przede wszystkim na współczesnym języku mieszkańców wsi, metodach jego badania oraz opisie czynników warunkujących przeobrażenia w mowie mieszkańców wsi. Należy tu 12 artykułów, m.in.: *Zmiany leksykalne w języku mieszkańców wielkopolskich wsi wymuszone czynnikami pozajęzykowymi – na przykładzie nazw cepów i ich części; Zróżnicowanie leksykalne języka mieszkańców wsi jako jeden z przejawów ewolucji lokalnej polszczyzny; Okuloki, kufloki, pieruny....w języku mieszkańców wybranych wsi wielkopolskich – czyli co zanika pierwsze: nazwa czy desygnat?; Status germanizmów we współczesnym języku mieszkańców wybranych wsi wielkopolskich* i wiele in.

Omawiana problematyka była też przedmiotem bardzo dobrej rozprawy doktorskiej Pani Justyny Kobus, praca w zmienionej wersji ukazała się drukiem w roku 2015 pt. *Kierunki*

i dynamika zmian w języku mieszkańców wielkopolskich wsi na przełomie wieków XX i XXI. Kompleksowość i wszechstronność ujęć Autorki pozwala zorientować się w najnowszych kierunkach zmian językowych na wsi. Metoda badawcza zastosowana przez Nią przy zbieraniu materiału językowego, a mianowicie badanie wielu pokoleń pozwalające na obserwowanie zróżnicowania wewnętrznego, powtarzanie badań, położenie nacisku na stosunek samych informatorów do swego języka stanowi pomost pomiędzy starszym pokoleniem dialektologów, a nowym, do którego zalicza się też i Autorkę.

Ważne miejsce w naukowo-badawczym dorobku Pani Justyny Kobus zajmuje fleksja gwarowa. Wieloletnie badania leksykalne ujawniły interesujący problem skoncentrowany wokół zagadnień systemowych gwar wielkopolskich. A regularne studia nad fleksją gwarową rzeczownika przyniosły kolejne opracowania w tym kierunku, np.: *Opis statyczny czy dynamiczny fleksji gwarowej – rekonosans badawczy*; *Reprezentacja cech systemowych fleksji imiennej w tekstach gwarowych (na przykładzie dopełniacza)*; *Mianownik liczby mnogiej typu bracio, wójcio, muzykancio w materiałach do Atlasu języka i kultury ludowej Wielkopolski i in.*. Stąd też monografia Autorki pt. *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich* (Poznań 2019), stanowiąca podsumowanie tego etapu badań.

Zainteresowania dr Justyny Kobus dialektologią idą jeszcze w innym kierunku. Habilitantka już od 2010 roku miała możliwość uczestniczenia w pracach zespołu opracowującego pod kierunkiem Haliny Karaś kompendium pt. *Gwary polskie. Przewodnik multimedialny*. W tym projekcie była Autorką części *Wielkopolska środkowa* (wersja rozszerzona). A samodzielne działania na tym polu zapoczątkowane zostały lekcjami gościnnymi na temat gwar, które przerodziły się w serię projektów edukacyjnych. Stąd też powstały następujące publikacje powiązane z działalnością szkolną: *Słownik języka mieszkańców okolic Gniezna. Święta, wierzenia i przesady*; *Słownik języka mieszkańców okolic Czarniejewa. Praca na roli i w gospodarstwie*; *O poczuciu przynależności lokalnej na przykładzie języka mieszkańców Modliszewka i okolicy (gm. i pow. Gniezno)*; *Rola współpracy ze szkołami w badaniach dialektalnych Wielkopolski i in.*

Specyfika pracy w poznańskim ośrodku dialektologicznym popchnęło Habilitantkę do kolejnego zadania – do zgłębienia wiedzy z zakresu archiwizacji. Rezultatem tego były ukończone studia podyplomowe z tej dziedziny oraz szereg publikacji: *Dokumentacja papierowa w zasobach archiwum Pracowni Dialektologicznej*; *Archiwum Pracowni Dialektologicznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – historia, organizacja, działalność*; *Dokumenty Archiwum UAM dotyczące doc. Adama Tomaszewskiego* i wiele in. W związku z tymi zainteresowaniami dr Justyna Kobus została poproszona do napisania biogramu

doc. Adama Tomaszewskiego do *Polskiego Słownika Biograficznego* oraz do wygłoszenia referatu na *Sesji archiwistycznej na otwarcie siedziby Zbiorów Specjalnych Instytutu Sławistyki PAN w Warszawie*.

W swoim dorobku naukowym Habilitantka ma opublikowane dwa sprawozdania z konferencji, jedną recenzję książki oraz biogram Adama Tomaszewskiego do *Polskiego Słownika Biograficznego*.

Jak wynika z powyższego omówienia, okres podoktorski to przede wszystkim ugruntowanie się wcześniejszych zainteresowań dr Justyny Kobus, które dały swój wyraz w imponującej liczbie niezwykle czasochłonných autorskich publikacji. Jest to też okres równoczesnego otwierania się na nową problematykę badawczą, rozszerzanie swoich zainteresowań naukowych.

3b. Aktywność naukowo-badawcza Habilitantki

W Pracowni Dialektologii Polskiej UAM w Poznaniu Pani Justyna Kobus prowadzi badania naukowe w ramach działalności statutowej. Brała udział w projektach realizowanych we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich: była wykonawcą w Programie Operacyjnym „Dziedzictwo kulturowe / Kultura ludowa”; *Wielkopolska północna*, [w:] *Gwary polskie. Przewodnik multimedialny*, pod red. H. Karaś, 2009; oraz *Wielkopolska środkowa*, [w:] *Gwary polskie. Przewodnik multimedialny*, pod red. H. Karaś, 2009; (www.gwarypolskie.uw.edu.pl) – gdzie scharakteryzowała wieś Baranówko, przedstawiła opis gwary dziś, teksty gwarowe – audio wraz z transkrypcją, opisem cech gwarowych i słownikiem wyrazów gwarowych i in.

Habilitantka brała też udział w dwóch grantach: jako wykonawca merytoryczny w grantie *Korpusu Gwar Polskich*, kierownik projektu Prof. UW dr hab. Halina Karaś (grant nie został skierowany do finansowania) oraz wykonawca merytoryczny w grantie pt. Regionalne słowniki tematyczne języka mieszkańców Wielkopolski – powiaty gnieźnieński i koniński (finansowane w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – Dziedzictwo narodowe I/2018; nr rejestracyjny wniosku: 11H 18 0060 86) – zakończenie działań grantowych grudzień 2023 r.

Dr Justyna Kobus bierze też udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopisma pt. „Gwary Dziś” 3, 4, 7, 8. Poza tym jest współredaktorem tomów pokonferencyjnych „Język w regionie – region w języku”, t. I, II, III.

Do osiągnięć naukowych dr Justyny Kobus zaliczyć też trzeba ogromny udział z referatami w 23 konferencjach naukowych, w tym 19 o zasięgu krajowym i 4 o zasięgu międzynarodowym.

Od 2009 roku jest członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, od 2018 roku – Komisji Dialektologicznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów, a od 2019 roku w Towarzystwie Miłośników Języka Polskiego, Oddział Poznań.

3c. Aktywność popularyzatorska

Pani Justyna Kobus jest znana ze swojej działalności popularyzatorskiej oraz na rzecz regionu. W latach 2015-2016 prowadziła gwarowy projekt edukacyjny w ramach Porozumienia o współpracy pomiędzy Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z Zespołem Szkół Publicznych w Czarniejewie. W latach 2016-2018 brała udział w kolejnym gwarowym projekcie edukacyjnym w ramach Porozumienia o współpracy pomiędzy Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu a Szkołą Podstawową im. ks. L. Formanowicza w Modliszewku, Szkołą Podstawową im. Obrońców Gniezna i Ziemi Gnieźnieńskiej w Goślinowie, Zespołem Szkół im. ks. Jana Twardowskiego w Szczytnikach Duchownych. W 2019 roku rozpoczęła projekt edukacyjny w ramach współpracy Instytutu Filologii Polskiej UAM ze Szkołą Podstawową im. Kazimierza Odnowiciela w Pobiedziskach.

Ponadto Habilitantka udzielała lekcje gościnne na temat gwar, dialektologii i etnografii w kilku wielkopolskich szkołach podstawowych.

Od kilku lat prowadzi audycje w radiu na temat gwar wielkopolskich, popularności gwar oraz udziela wypowiedzi prasowych promujące projekty edukacyjne w Czarniejewie, Modliszewku, Szczytnikach Duchownych i Goślinowie (2016-2018).

3d. Aktywność organizacyjna

Dr Justyna Kobus była współorganizatorką trzech konferencji naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

Poza tym jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Filologii Polskiej UAM; członkiem honorowym Studenckiego Dialektologicznego Koła Naukowego UAM oraz recenzentką dwóch prac magisterskich w 2010 roku.

4. Podsumowanie

Podsumowując swoją recenzję, stwierdzam, że dr Justyna Kobus ma już od jakiegoś czasu ugruntowaną pozycję w polskim środowisku językoznawczym. Jest badaczką o sporym i wielotematycznym dorobku naukowym, otwartą na nowe rozwiązania metodologiczne i nową problematykę badawczą. W okresie podoktorskim wzbogaciła swój dorobek o 4 publikacje monograficzne oraz 31 artykułów w czasopismach naukowych i pracach zbiorowych. Łącznie 35 publikacji. Uczestnictwo w konferencjach naukowych i aktywność popularyzatorska świadczą o tym, że po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową, którą oceniam wysoce pozytywnie. Co ważne, Justyna Kobus ma jasno nakreślony program badawczy, który konsekwentnie realizuje oraz znaczące osiągnięcia na polu popularyzacji nauki.

Uważam zatem, że całokształt osiągnięć naukowo-badawczych, popularyzujących i organizacyjnych dr Justyny Kobus, ze szczególnym uwzględnieniem wskazanego przez Habilitantkę osiągnięcia naukowego pt. *Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich* (Poznań 2019), Jej szeroko zakrojona działalność naukowa, popularyzatorska i organizacyjna w pełni uzasadniają wniosek o nadanie dr Justynie Kobus stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Kraków, 18. 10. 2019

Dr hab. Anna Kostecka-Sadowa, prof. IJP PAN